

Ella Kivikoski

27. juulil 1990 katkes kõrgesse ikka jõudnud teeneka Soome muinasteadlase Ella Margareta Kivikoski (sünd. 25. mail 1901) elutee. Tema viljakas teadustegevus Soome Rahvusmuuseumis (1933—1948) ja Helsingi Ülikoolis Soome ja Skandinaavia arheoloogia professorina (1948—1969) seostus Soome rauaaja probleemide uurimisega. Rohkearvulistes põhjalikes uurimustes on hulgaliselt kasutatud naaberalade võrdlusmaterjalide hulgas alati arvestataval kohal vastav arheoloogiline aines Eesti territooriumilt.

Eesti arheoloogidega tutvus E. Kivikoski 1931. aastal Stockholmis korraldatud arheoloogiakursustel. Eriti tihedad sidemed kujunesid tal oma eakaaslaste H. Moora ja M. Schmiedehelmiga. Sellele aitas igati kaasa nende ühine õpetaja — Tartu Ülikooli ja seejärel Helsingi Ülikooli esimene arheoloogiaprofessor A. M. Tallgren. Osavõtt Tartu Ülikooli 300. aastapäeva juubelpidustustest 1932. aastal oli E. Kivikoskile teda läbi elu saatnud kauneimaid mälestusi.

Edukalt alanud koostöö tõkestus Eesti iseseisva arengu vägivaldse katkestamisega 1940. aastal, millele järgnenud ränkraskele ajale elas E. Kivikoski südame surega kaasa. Alles 1962. aastal osutus tal võimalikuks taas tulla uurimisreisile Eestisse ning tutvuda isiklikult ka H. Moora kasvatatud uue arheoloogide põlvkonnaga. Järgnenud õppereisidel tõi ta Eesti arheoloogiliste materjalidega ja arheoloogidega tutvuma oma lähemaid kaastöölisi ja üliõpilasi. Nii rajas E. Kivikoski aluse Soome ja Eesti arheoloogide otsekontaktide ja koostöö jätkamisele toleaegsete võimaluste raamides. Väikeseks tänutäheks nähtud vaeva eest sai Eesti arheoloogide osalemine tema 70. sünnipäeva puhul avaldatud juubelikogumikus («Honos Ella Kivikoski», Helsinki, 1973), mis kannab pühendust «Pohjoismaiden ja Viron arkeologeilta» (Põhjamaade ja Eesti arheoloogidelt).

Viimast korda viibis E. Kivikoski Eestis kolmanda rahvusvahelise fennougristide kongressi osavõtjana 1970. aastal. Edaspidigi jälgis ta elava huviga Eesti arheoloogide töid ja tegemisi. Eesti uurijad olid alati südamesoojusega oodatud külalised tema kodus Helsingis. Kustumatu oli tema armastus Soome lahe lõunakaldal elava ja oma iseseisvuse taastamisele pürgiva hõimurahva vastu. Eesti keelesaaduse vastuvõtmise päevil, 20. jaanuaril 1989 kirjutatud kaardil seisab: «Iloitsen kanssanne virokielen voitosta.» (Rõõmustan koos Teiega eesti keele võidu üle.)

Ella Kivikoski teaduslik pärand on jääva väärtusega ka Eesti arheoloogidele. Tema töö Soome ja Eesti arheoloogide sidemete säilitamisel ja jätkamisel on aga see alus, millele rajaneb kahe hõimurahva muinasteadlaste koostöö tänapäeval.

Jüri SELIRAND